

ritvam. Njegova poznejša lirika je deloma artistična in pristnega regionalističnega karakterja, deloma pa je aktualistična in socialna lirika svojega časa, z lepo stopnjo pesniškega izražanja lastnih doživetij. *Jama* pa ni samo najboljše delo, nastalo v času narodnoosvoboditelnega boja, temveč je stvaritev splošnega pomena, ki z velikim bogastvom umetniških elementov presega meje hrvatske in jugoslovanskih književnosti in spada v svetovno književnost. Zato je prevedena v mnoge tuje jezike in je dosegla velika priznanja.

Tomo Korošec

IZ RIBIŠKE TERMINOLOGIJE

Kot vse druge, zavzema tudi ribiška¹ terminologija v jeziku svoje posebno in določeno mesto. V primerjavi s tehniško, pravno, medicinsko itd. je ribiška terminologija šibkejša, ker je ožje tudi področje, ki ga označuje, manj pomembna pa je v primerjavi z drugimi tudi njena dejavnost. Toda za kulturo jezika, za dovršenost, natančnost in uspešnost jezikovnega izražanja ni ribiško izrazoslovje nič manj pomembno od npr. tehniškega ali pravnega. Osnovne zahteve vsake terminologije, ustaljenost in natančnost, so tu prav tako neizogibne kot pri drugih terminologijah.

Seveda pa ima ribiška terminologija tudi svoje značilnosti. Zaradi že omenjene odmaknjenosti od močnejših, širših, pomembnejših področij človekove dejavnosti se ribiška terminologija tvori, oblikuje in ustaljuje počasneje in manj množično. Ta odmaknjenost, manj morda zavestno prizadevanje po tvorjenju izključno slovenskih terminov v ribištvu, pa je tudi vzrok, da črpa ribiška terminologija v pretežni meri iz slovenskega jezika, za razliko od nekaterih znanstvenih terminologij, ki se v veliki meri naslanjajo in dopolnjujejo z mednarodnimi termini. Tu mislimo na direktno prevzemanje mednarodnih terminov ali pa na paralelno tvorjenje domačih, s čimer se ohrani pomenska koordinacija med mednarodnimi in domačimi termini, kar je za natančnost izražanja v znanstvenih strokah izredno velikega pomena. O tem bo govora še pozneje.

Če pravimo, da črpa ribiška terminologija besede za tvorbo terminov in terminoloških zvez iz slovenskega jezika, mislimo s tem seveda na besede, ki so tvorjene iz slovenskih osnov in so izključno ribiški termini (npr. *beličarjenje*, *muharjenje*, *muharski*, *podmetalka*, *predvrvice*, *zateg* idr.), ali pa na besede in besedne zveze, ki so lahko termini tudi v drugih strokah in tam označujejo podobne ali drugačne pojme, v vsakdanjem jeziku pa so nevtralne besede, ki imajo same ali v zvezah lahko več pomenov, npr. *met*, *mladica*, *obtežilnik*, *odpirrač* (*gobca*), *plovec*, (*škržni*) *poklopec*, *prijem*, *trojček* idr.²

¹ Tu mislim predvsem na sladkovodno športno ribištvo.

² B. Havránek, *Studie o spisovném jazyce*, Praha, 1963, 81, šteje k strokovnemu izrazoslovju *termine* v ožjem pomenu besede, tj. enopomenske besede, ki se rabijo samo v eni stroki, ki pa v bistvu obdržijo svoj strokovni pomen tudi tedaj, če gre za drugo strokovno ali vsakdanjo govorico, in *avtomatizirane besede in besedne zveze*, tj. besede, ki imajo določen ustaljen pomen v eni stroki, toda drugačen pomen v drugi ali pa v vsakdanji govorici. K terminom v ožjem pomenu besede šteje npr. v tehniškem jeziku besede *motor*, *turbina*, v jezikoslovju *prilastek*, *prislov*, v botaniki *pestič* itd., avtomatizirane besede pa so npr. v tehniškem jeziku *zob*, *tok*, v jezikoslovju *koren* itd.

Tuje besede (npr. *gaff*, *mepps*, *stacioniran*, *vobler* idr.) nastopajo v slovenski ribiški terminologiji poredkoma in v novejšem času, pa še te imajo povečini ob sebi močnejše slovenske sinonime, npr. *gaff* = *kavelj*.

Za tvorbo in ustaljevanje slovenske ribiške terminologije je pomembna slovenska ribiška literatura, predvsem revija *Ribič*. Žal so obsežnejša dela s tega področja v slovenščini redka.

Kakor npr. ne gre odrekati pozitivne vloge pri tvorjenju slovenske ribiške terminologije Lokarjevemu *Lovsko-ribiškemu slovarju* iz leta 1937, pa je vendarle treba ugotoviti, da se je od njega obdržalo sorazmerno malo uporabnega. Nekateri termini, ki jih je Lokar precej nekritično sprejel v slovar od vsepovsod, so se v ribiški literaturi obdržali malo časa, danes pa je mnogo mrtvih (npr. *metača*, *plunjak*, *potegljaj*, *prestrega*, *ribnica*, *vada*,³ *zgrabek* idr.).

Priročnik *Ribe in ribolov v slovenskih vodah* Mirana Svetine in Franca Verceta, ki je izšel leta 1960, je imel v tem pogledu mnogo bolj srečno roko. To je potrebna in dobra knjižica, ki ji je mogoče le malo očitati, saj premišljeno kodificira in rabi slovenske ribiške termine. Mnogi od terminov v tej knjigi živijo že dalj časa v različni ribiški literaturi, predvsem v *Ribiču*.

Žal delo ob izidu ni doživelo kritičnejše ocene terminov, vendar je obdobje od izida do danes razmeroma kratko in je presoja še vedno mogoča, za mnoge novejše, dobre termine pa se kljub kratki dobi dá reči, da so se kot ribiški termini uveljavili.

Oglejmo si na kratko nekaj terminov iz te knjige:

1. *Termini v ožjem pomenu besede*⁴

Termini *beličarjenje* (str. 13), *beličarka*⁵ (str. 13), *beličarski* (str. 14), spada jo v samostojno skupino besed, izpeljanih iz imena *belica*: *beličar* (Lokar, *Lov-rib. slov.*, str. 107, »*kdor lovi bele ribe*«), *beličarka* (palica za lov belic), *beličariti* (loviti bele ribe), *beličarjenje* (lov belic), *beličarski* (beličarsko kolesce, kolesce na palici za lov belic).

Če to skupino terminov primerjamo s skupino terminov, izpeljanih na isti način iz besed *muha*, *muhar* (Svetina-Verce ima *muharica*, str. 13, *muharjenje*, str. 13, *muharski*, str. 14), dobimo sledeče razmerje:

(belica)	:	(muha)
beličar	:	muhar (ribič)
beličarka	:	muharica (palica) ⁶
beličariti	:	muhariti (loviti)
beličarjenje	:	muharjenje (lov)
beličarski	:	muharski (kolesce)

Vidimo, da je sistem izpeljevanja porušen le pri palici (*beličarka* : *muharica*). Obe obrazili (-ka in -ica) sta v rabi za tvorbo imen delujočih oseb, nosilcev glagolskega dejanja. Če pa bo nekoč poleg ribiča (*beličar* : *muhar*) potreben tudi termin za žensko, ki lovi bele ribe, ali žensko, ki lovi z umetno muho, bo ano-

³ Profesor Bezljaj je mnenja, da je *vada*, ki jo je zapisal Rogerij v prevodu Komenskega *Orbis pictus* morda grafična napaka za *vabo* (ustna informacija). Zanimivo bi bilo vedeti, od kod jo je vzel Lokar in če je bila ali je še v kakšnem slovenskem narečju.

⁴ Ker bom v pričujočem članku razvrščal nekaj slovenskih ribiških terminov po Havránkovem kriteriju, bom rabil tudi obe njegovi oznaki.

⁵ Za *beličarko* pravi M. Svetina, da je vzeta iz ribiškega žargona (ustno).

⁶ *Kmetovalec*, 1906, 36, ima *muharica* v pomenu »kobilica, ki ima neko kožno bolezen«. A. Brehm-A. Heyne, *Življenje živali*, 1938, IV, 199, pa *muharica* poleg *zelenika*, *belka*, *ševnica* (*alburnus lucidus*).

malija razmerja *beličarka* : *muharica* (palica) potegnila za seboj ev. razmerje *beličarica* : *muharka*.

Idealno razmerje (s stališča sufikslnih paralel) bi bilo torej takšno:

beličar	:	muhar (ribič)
beličarica	:	muharica (palica)
beličarka	:	muharka (ženska)

itd.

Seveda lahko to idealno razmerje ostane le kot predlog,⁷ kajti omenjena anomalija (beličarka : muharica) je že močno ustaljena (Lokar, *muharica* = prožna palica za lov z muhami).

Če pojmujeemo razmerje med nomenklaturο in terminologijo tako, da je nomenklatura temelj za tvorbo terminologije (npr. kemijska nomenklatura), potem bi bila nekakšna nomenklatura pri ribištvu le imena rib.

Tako imamo iz imena *lipan* tvorjeno terminološko zvezo *lipanske muhe* (umetne muhe za lov lipanov, Svetina-Verce, str. 28). Beseda *lipanski* kot pridevnik od *lipan* pa lahko dobi v terminoloških zvezah pomen vsega, kar se nanaša na lipane, npr. *lipanske vode* (vode, v katerih živijo lipani, *Ribiško-lovski vestnik*, 1936, 75; A. Brehm-A. Heyne, *Življenje živali*, 1938, II, 211), *lipanska zapora* (pregrada na vodi, *Ribič*, 1965, 1. str. 6), *lipanski pas* (»vodno porečje reke, kjer živijo lipani«, A. Munda, *Ribe v slovenskih vodah*, 1926, str. 5), *lipanski stalež*, *naraščaj*, *lipanska vaba* itd.

Knjiga se tudi pravilno odloča za rabo terminološke zveze *škržni poklopec*, pri čemer je neenotnost v rabi menda že od Cigaletovega slovarja dalje. Cigale ima v *Deutsch-slovenisches Wörterbuch* 1860 za *der Kiemendekel* »pokrovec, poklopec (ušesa ribjega)«. *Škržni pokrovec* rabijo starejši in novejši učbeniki,⁸ iz šolskih knjig pa je ta zveza prešla tudi v poljudnoznanstveno in strokovno literaturo in prevode.⁹ Terminološko zvezo *škržni poklopec* pa imajo starejši in novejši slovarji,¹⁰ v ribiški literaturi pa A. Munda, *Ribe v slovenskih vodah*, 1926, 34, 36 itd., in naš priročnik.

Na osnovi pregleda obeh rab te terminološke zveze je pač mogoče pritrditi rabi *škržni poklopec*. Proti tej odločitvi sicer govori dejstvo, da je raba *škržni pokrovec* vseskozi v šolskih knjigah in je od tod prešla tudi drugam, toda razen Zeia, Gradišnika in *Zoologije* Hadži-Bernot-Vodnik so to viri starejšega datuma, medtem ko novejša dela in slovarji rabijo v glavnem *škržni poklopec*. Poleg tega pa si pod samo besedo poklopec predstavljamo na eni strani pritrjen pokrov,¹¹ ki se odpira in zapira (pokriva in odkriva) kot loputa, kar je izrazito prav za koščeno ploščico, ki pokriva ribje škrge.

Tu gre v bistvu le za dosego enotnosti in ustaljenosti, ki sta v strokovni terminologiji tako potrebni. Raba ene ali druge terminološke zveze v tem primeru sicer najbrž ne bi povzročala nesporazumov, ker zveza pridevnika *škržen*

⁷ Tako razmerje je predlagal tudi M. Svetina kot terminolog za ribiško terminologijo Inštituta za slovenski jezik SAZU za slovar slovenskega knjižnega jezika (iz materiala Inštituta).

⁸ L. Poljanec, *Živalstvo za višje razrede srednjih šol*, 1910, 1, 126; F. Verbič — A. Vales, *Živalstvo za nižje razrede srednjih šol*, 1927, 1, 128, slika; I. Maher, *Živalstvo za nižje razrede srednjih šol*, 1922, 1, 125, in Hadži-Bernot-Vodnik, *Zoologija*, 1948, 250, slika;

⁹ M. Zei, *Človek in ocean*, 1950, 170, 179 itd.; V. Evald — P. Holeček, *Tiho jezero in druge povesti*, 1923, 40; *škržni pokrovec* pa rabi tudi *Slikovni besednjak, srbohrvaški in slovenski*, B. Grujič in J. Gradišnik, str. 48, za srbohrvaško zvezo *škržni poklopac*.

¹⁰ Pletersnik (z oznako Cig. = Cigale); SP 1962; F. Tomšič, *Nemško-slovenski slovar*, 1959;

¹¹ *Zepni poklopci, Maneken*, 1962, št. 1, str. 23; *očesni poklopci*, A. Munda, *Uvod v kriminalistiko*, 1951, str. 33;

s samostainikom *pokrovec* ali *poklopec* že kar jasno označuje mišljeni pojem, seveda pa je en termin odveč.

Že omenjenim skupinam izpeljank *beličariti*, *muhariti* lahko dodamo tudi termin *vijačiti* (Lokar, *vijačiti* »spinnen«), glagolnik *vijačenje* (Svetina-Verce, str. 13) in *vijačnica* (»palica za vijačenje«, ibid., str. 13). Termin *vijačnica* (sicer močnejši v pomenu »spirala, vijugasta črta«) omenjeno anomalijo *beličarka* : *muharica* (palica) še poveča, toda imeti ga moramo za dovolj ustaljenega (npr. *Ribič*, 1950, str. 47), pušča pa tudi odprto možnost za event. odnos *vijačar* (ribič) : *vijačarka* (žena, ki lovi ribe z vijačenjem).

Dobro je rabljen tudi termin *zateg* (»trenutek, ko riba prime vabo in jo zapnemo«, str. 32). *Ribič*, 1961, str. 153, rabi za *zateg* tudi *udár* (tako tudi Lokar, *udar* »Anhieb«, str. 122), toda beseda je za termin v tem pomenu neprimerna, ker je že močno zasedena drugje, pa tudi s svojo vsebino nam ne daje ustrezne predstave. Tako dobimo odnos *zateg* : *zapeti*, ki pa je delno neroden, ker je to odnos termina v ožjem pomenu besede (samo v ribiški terminologiji!) proti avtomatizirani besedi *zapeti*, *zapnem*. Boljši bi bil odnos *zateg* : *zategniti* (kot npr. v češki ribiški terminologiji *zásek*, *zaseknout*, *zaseknutí* itd. v istem pomenu), ker je glagol *zategniti* v takem primeru rabljen neprehodno in kot termin naenkrat ni več avtomatizirana beseda.

Razmerje *zateg* : *zapeti* je pomanjkljivo tudi v tem, ker izpušča eno možnost: *zateg* kaže na dejanje, ko naglo potegnemo vrvico s trnkom v smeri proti sebi (npr. *pravočasen*, *prepozen*, *hiter zateg*). Smo torej *zategnili*, iz tega pa ne sledi, da smo ribo tudi zapeli. *Zategniti* torej označuje *dejanje*, *gib*, ko sunkovito potegnemo vrvico s trnkom k sebi, ne pa tudi *rezultata*, *učinka* tega giba. Od spretnosti in sreče je šele odvisno, ali bomo ribo tudi zapeli. Tu je glagol *zategniti* rabljen neprehodno za razliko od prehodne rabe *zategniti zanko*, *pas*, *vozel*, itn. *Zategniti* je torej vmesni člen v razmerju *zateg* : *zapeti* in nam odpira možnost takšne rabe: ko je riba prišla, še hip počakam, nato *zategnem* in ribo *zapnem*.

Izmed dobrih in povečini že ustaljenih ribiških terminov v ožjem pomenu besede naj omenimo še termin *podmetalka* (mreža za zajemanje zapetih rib, str. 13, 23; *Ribič*, 1949, 17; Lokar, str. 123, ima zanjo *zajemača* ali *zajemalka*, »mreža, katero podstavimo ribam ali rakom, da nam ne uidejo, ko jih dvignemo iz vode«). Svetina-Verce prinaša za dve različni mreži tudi dva termina: *podmetalka* in *zajemača* (»Ribičeva naloga je, da z mrežo zajemačo vzame ribo iz vode, dokler traja t. im. stanje elektrotaksisa...«, str. 50).

Ustajen in boljši je tudi termin *potopka*¹² (Svetina-Verce, str. 29; Lokar, str. 110; *Ribiško-lovski vestnik*, 1934, str. 84, 1937, str. 179) za sestavljeni termin *mokra muha*.

Tako je tudi dovolj ustaljen ozko ribiški termin *predvravica* (str. 13), ki ga ima tudi Lokar, v *Lovcu*, 1910, str. 51, pa zapisan še kot *predvravnica*, ki jo piše tudi še Munda v svoji knjigi.

2. Avtomatizirane besede in besedne zveze.

Avtomatizirane besede, tj. besede, ki so termini s samostojnim pomenom v ribiški terminologiji, v drugi stroki pa imajo lahko drugačen pomen, so v priročniku Svetine in Verceta številne. Te vrste termini sicer niso nič manj ustrezni od terminov v ožjem pomenu besede; toda prav zato, ker imajo avtomatizirane

¹² Pleteršnik ima za *potopko* sinonim »pondirek«, kar pa imamo lahko za zastarelo.

besede lahko zelo široko področje rabe, jih je kot termine treba rabiti previdno, predvsem pa je pri tem potrebna popolna enotnost in ustaljenost.

Besede *ušesce*, *hrbtišče*, *zavoj*, *ost* (str. 20) navaja priročnik kot termine, ki označujejo posamezne dele trnka. Te besede kot termini še niso ustaljene in razen termina *ost* malodane ne nastopajo v ribiški literaturi. Priročnik jih torej šele uvaja. Če postavimo nasproti tem terminom ustrezne sinonime iz Lokarjevega slovarja (*očka*, *krak*, *brada*, *zalust*, *ostrica*, str. 112), ki pa so že vsaj delno zastareli, v ribiški literaturi pa se niso mnogo rabili niti v času okoli izida slovarja, dobimo sledeče razmerje:

Svetina-Verce	Lokar
ušesce	: očka
hrbtišče	: krak
zavoj	: brada
	zalust
ost	: ostrica

Če dodamo temu še podrobnejšo razčlenbo termina *ušesce* oz. *očka*, tj. zgornji del trnka, kjer nanj privežemo vrstico, pri Svetina-Verce: »enojček ima ušesce lahko ploščato ali v obliki obročka« (str. 20), in pri Lokarju: »namesto očke imajo trnki lopatico« (str. 112), dobimo kar precejšno zmedo terminov-sinonimov. Kot rečeno, imamo lahko ene za neustaljene, za predlog, druge pa za povečini zastarele, vsak izmed teh posameznih terminov pa je že zaseden in se rabi tudi na drugih področjih.

Četudi se ne bi ozirali na navedena dejstva, bi težko rekli, kateri od terminov (razen morda *ušesca* Svetine-Verceta) bolj ustreza predstavi, ki jo imamo ob pogledu na posamezne dele trnka. Ponovna raba Lokarjevih terminov bi s tega stališča pač ne bila napačna, vendar novi termini iz našega priročnika že vsaj nekaj časa vršijo v ribiškem jeziku svojo funkcijo in jih ne kaže nadomeščati. Zaradi svoje specialnosti pa se bodo tudi ti bolj redko pojavljali v ribiški literaturi.

Za dve različni obliki zgornjega konca trnka ne daje natančnih terminov niti Lokarjev slovar niti naš priročnik. Če za ta del trnka vzamemo novejši termin *ušesce*, bomo obe njegovi obliki precizirali z že obstoječima terminoma *obroček* in *lopatica*. Naš priročnik bi pri osti trnka moral natančneje ločevati še *zalust*, ki jo ima tudi Lokar in je v tem pomenu tudi v literaturi (J. Lokar, *Naš lov*, 1951, 1, 18, prir. M. Šušteršič; *Mladika*, 1929, V, 350; *SP* 1962: »kavelj na trnku ali sidru«; Pleteršnik, *zalust* »der Widerhaken an der Angel«). Termini, ki označujejo dele trnka, bi torej bili: *ušesce* v obliki *obročka*¹³ ali *lopaticice*, *hrbtišče*, *zavoj*, *konica*, ki ima *ost* in *zalust*.

Termini za oblike trnkov, *enojček*, *dvojček*, *trojček* (Svetina-Verce, str. 20) so danes najbolj rabljeni in jih naš priročnik le še utrjuje. Termini iz Lokarjevega slovarja *samec*, *eno-*, *dvo-* *troosten* ali *-zoben*; *dvozob*, *trozob*; *dvojci*, *trojci*; *dvoostnik*, *troostnik*; *goltni dvozob* (str. 112) so večinoma pozabljeni in v literaturi novejšega časa skoraj ne nastopajo več (*Ribič*, 1961, str. 13: *enojec*).

Občulna neenotnost pa je ne samo v našem priročniku, ampak v ribiški in zoološki literaturi sploh, v rabi terminoloških zvez *podrepna* in *predrepna plavut* pri ribi. Neenotnost je nastala verjetno zato, ker je ta plavut pri ribi na tistem

¹³ Predlog M. Svetine.

delu telesa, ki ga je mogoče označiti na več načinov: na spodnji, zadnji strani trupa pred repom. Kakor nam sicer oba termina večinoma zadovoljivo označujeta to plavut,¹⁴ pa na tem primeru lahko dobro vidimo rabo termina, ki ne ustreza teoretičnim načelom terminološkega tvorjenja besed.

V literaturi se pojavlja močnejše zdaj ta, zdaj oni, toda z nekoliko natančnejšim pretresom lahko ugotovimo prednost terminološke zveze *predrepna plavut*.

1. Terminološko zvezo pridevnika *podrepen* s samostalnikom *plavut* imamo v ribiški in zoološki literaturi,¹⁵ nastopa pa še v dveh drugačnih zvezah: v ekspresivni zvezi *podrepna muha* in terminološki zvezi *podrepni jermen* (pri konju). Najštevilnejša je ekspresivna, pejorativna zveza *podrepna muha*, in odtod se je ekspresivnost prenesla tudi na sam pridevnik *podrepen*, tako da tvori tudi samostalniške pejorativne izpeljanke *podrepnik*,¹⁶ *podrepnica*, *podrepnež*.

Pridevnik *podrepen* je rabljen samo v terminološki zvezi *predrepna plavut* in nastopa v učbenikih, slovarjih, ribiški in zoološki literaturi ter v leposlovju.¹⁷

Raba je torej precej neenotna, celo pri istem avtorju v istem viru (Zei, Munda, Svetina-Verce).

Če tehtamo termina *podrepna* in *predrepna plavut*, bomo na osnovi teoretičnih načel za rabo in tvorjenje terminologije dali prednost rabi terminološke zveze *predrepna plavut*, in sicer iz naslednjih razlogov:

1. Termin *predrepna plavut* nastopa večkrat, v številnejših in novejših virih (ribiški, zoološki, poljudnoznanstveni literaturi, učbenikih in leposlovju).

2. Prvi del zveze, pridevnik *podrépen*, nastopa v ekspresivni zvezi *podrepna muha* (siten kot *podrepna muha*). Zaradi ekspresivnosti zveze je ekspresivnost in pogovorni prizvok dobil tudi sam pridevnik *podrépen*: *podrepen človek*, *podrepnik*, *podrepnež*. Ta ekspresivnost se utegne prenašati tudi v terminološko zvezo *podrepna plavut*, čemur se je treba brezpogojno izogniti.¹⁸

3. Predlog *pred* kot predpona pridevnika *podrepen* je v odnosu do predlogov *pod*, *nad* nevtralen, enako tudi sam pridevnik *podrepen* v odnosu do *zgornji*, *spodnji*. Prednost tega dejstva se lepo vidi iz primera v našem priročniku pri opisu jegulje (sl. 36) in somiča (sl. 41). Zaradi nenavadne rasti plavuti pri teh ribah rabi priročnik tročlensko terminološko zvezo *spodnja predrepna plavut*:

¹⁴ Oba se tudi prav vključujeta v sistem predložnih zvez v slovenščini, npr. predložna zveza, ki označuje lego: podbraden (prtič), podpazdušen (tur), podlahten (kost); podcesten, podkopen, podpečen, podleden idr.; predduren, predmesten, predposteljen, predpražen, predstrešen idr.

¹⁵ M. Svetina-F. Verce, *Ribe in ribolov v slovenskih vodah*: »podrepna plavut« (slika, str. 9); M. Zei, *Človek in ocean*, 1951: »Sprva enotna plavut se je sčasoma tu in tam razcepila v nekoliko hrbtnih in podrepnih plavuti«, str. 25; A. Munda, *Ribe v slovenskih vodah*, 1926: »repna in podrepna plavut sta posejani z majhnimi črnimi pegami«, str. 17, in »... život je nekoliko višji, podrepna plavut nekoliko daljša«, str. 41 (*podrepno plavut* je zapisal samo dvakrat, sicer rabi vedno termin *predrepna plavut*); *Ribiško-lovski vestnik*, 1935: »podrepna (analna) plavut«, str. 40.

¹⁶ J. Jurancić, *Srbohrvatsko-slovenski slovar*, 1955, tudi v pomenu *kuskun* »jermen pod konjskim repom«; S. Škerlj, *Slovenačko-srpskohrvatski rečnik*, 1964, *podrepnik*: »1. podrepnica, podrepak, kuskun, 2. ulizica, podrepša«; SP 1962, *podrepnica*: »1. oseba, 2. muha«;

¹⁷ L. Poljanec, *Zivalstvo za nižje razrede srednjih šol*, 1920: »plavut predrepna (Afterflosse), str. 126; Hadži-Bernot-Vodnik, *Zoologija*, 1948: »predrepna plavut«, str. 250 (slika); B. Grujić-J. Gradišnik, *Slikovni besednjak, srbohrvaški in slovenski*: »predrepna plavut«, tab. 23; J. Lokar, *Lovsko-ribiški slovar*, 1937: »predrepna plavut«, str. 115 (slika); M. Zei: »predrepna in trebušna plavut«, *Proteus*, VII, str. 91, 94; A. Brehm-A. Heyne, *Življenje živali*, 1938: »predrepna in repna plavut«, str. 169; A. Munda, *Ribe v slovenskih vodah*, 1926, je nedosledna in ima poleg »podrepna plavut« (dvakrat) predrepna plavut (dvajsetkrat); M. Svetina-F. Verce, *Ribe in ribolov v slovenskih vodah*, 1960, razen na sliki, str. 9, kjer ima »podrepna plavut«, v tekstu pri opisu rib vedno »predrepna plavut«; J. Dular, *Krka umira*, 1943: »... iz široko odprtega gobca pa ji je molel cel rep in še kos bledorumene predrepne plavuti«, str. 288.

¹⁸ Ekspresivnost pridevnika *podrépen*, ki jo ta prinese iz zveze *podrépna muha*, je tolikšna, da ji podleže šibka akcentska opozicija *podrépna muha*: *podrépna plavut*. Začne se torej naglaševati *podrépna plavut*, kar je v govoru tudi slišati. V terminološki zvezi *podrepni jermen* to ekspresivnost nekoliko ublaži morda maskulinska oblika sama, in če je pridevnik *podrepen* v zvezi *podrepni jermen* pač že ustaljen in nas nekako ne moti, potem se mu vsaj v zvezi *podrepna plavut* lahko izognemo.

»hrbta, repna in spodnja predrepna plavut so zraščene v eno, na koncu zašiljeno plavut«, sl. 36, in *zgornja predrepna plavut*: »na hrbtni plavuti (ima somič, op. T. K.) močno bodico, ločeno zgornjo predrepno plavut, spodnjo pa krajšo«, sl. 41. Popolnoma jasno je, da bi termin *podrepna plavut* v teh primerih izključeval logično rabo omenjenih terminoloških zvez.

Tu je bilo navedenih le nekaj problemov. Nenehno pa nastajajo novi in reševati jih je treba sproti, ker le tako se bo dalo v ribištvu izraziti natančno in v duhu našega jezika.

Zapiski, ocene in poročila

VÁCLAV MACHEK

(8. XI. 1894 — 1. VI. 1965)

Lik znanstvenika je najbolj jasen šele na koncu njegove življenjske poti, in kljub vsem sporom, dvomom in včasih celo omalovaževanju se slavistika danes zaveda, da smo na pragu letošnjega poletja izgubili največjega modernega raziskovalca slovanske leksike. Veličina delavca se ne meri po časteh, ki jih je dosegel v življenju, niti ne po obsegu objav, ampak po teži problemov, ki se jih je lotil, in po tem, kako globoko je zaoral v stroki. Václav Machek je mejnik v razvoju slovanske leksikologije. Njegovo delo pa bo še dolgo ostalo neizčrpna zakladnica pobud in kažipot k novim spoznanjem.

V razdobju med obema vojnama se je zdelo, da bo raziskovanje izraznega fonda v slavistiki počasi izhiralo. Čista slavistika ga je popolnoma zanemarila. Temu področju sta ostala zvesta samo baltski Nemeč Max Vasmer in Bolgar Mladenov. Na srečo smo imeli v Zagrebu še romanista Petra Skoka, ki se je z modernimi romanističnimi pogledi sistematično posvetil stratigrafiji balkanskih Slovanov. Na Češkem pa sta bila dva mlajša učenca starih mojstrov Zubatega in Hujerja, prerano umrli Kořinek in skromni Machek, ki sta ne samo vzdrževala tradicijo, ampak obenem tudi skrbela, da ves polstoletni razvoj leksikologije po svetu ni ostal za slavistiko tuje in neizkoriščen.

Šele v zadnjem desetletju si je slovanska leksikologija spet opomogla in postaja, kar bi ves čas morala biti, vodilna slavistična disciplina in izhodišče vseh drugih slavističnih prizadevanj. To je bilo za že postarnega, osamljenega in zaradi svoje znanstvene usmerjenosti večkrat celo preganjanega Machka srečno obdobje v življenju, ko je razvil vse svoje moči in sposobnosti do viška, obenem pa očetovsko sodeloval pri obnovi in preporodu slovanske leksikologije.

Njegova življenjska pot ni bila lahka. Kmečki otrok iz severovzhodne Češke se je vpisal na univerzo v prvih mesecih svetovne vojne in diplomirati je utegnil šele po sedmih letih. Izbral si je češčino in latinščino, opravil doktorat tik po diplomi in nato nadaljeval študije v Parizu pri Meilletu in Vendryesu. Po vrnitvi je moral na srednjo šolo na češko podeželje, odkoder so ga leta 1929 pritegnili k pripravljalnemu delu za veliki češki slovar. Leta 1931 se je z monografijo »*Studie o tvořeni výrazů expresivních*« habilitiral za primerjalno indoevropsko jezikoslovje na univerzi v Brnu, kjer je ostal vseh trideset let svojega vzgojiteljskega udejstvovanja.

Njegovo publicistično delo, s katerim je začel brž po diplomi, obsega okoli tristo štirideset knjig, študij, člankov in kritik. Iz dobe pred drugo svetovno vojno bi posebej omenil samo še monografijo »*Recherches dans la domaine du lexique balto-slave*«. Med okupacijo, ki je na Češkem za dolega leta zavrta normalno delo na univerzah, pa se je pridružil tistim češkim znanstvenikom, ki so hoteli dokazati, da se kultura naroda ne da uničiti v nekaj letih. Razvil je naravnost mrzlično delavnost, ki tudi po vojni ni prenehala niti za hip, čeprav so se težave in ovire v njegovi stroki nadaljevale še vrsto let do znanega Stalinovega obračuna z rusko lingvistiko. Dobra polovica njegove biblio-